

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет охорони здоров'я, соціальної роботи та психології
Кафедра Школа соціальної роботи ім. В. І. Полтавця

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ З ДІТЬМИ В КРАЇНАХ ЄС»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
Спеціальності

І 10 «Соціальна робота
та консультування»

Прядка Владислава Сергіївна

Керівник Кабаченко Н. В,
кандидат філософських наук, доцент

Рецензент Іванова О.Л.

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____
«_____» _____ 2026 р.

Київ - 2026

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ З ДІТЬМИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.	5
1.1. Теоретико-концептуальні засади соціальної підтримки.	5
1.2. Концепт та моделі соціальної підтримки сімей з дітьми.	11
1.3 Критичний аналіз сучасних досліджень у сфері соціальної підтримки сімей з дітьми.	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.	20
2.1. Дизайн та методи дослідження.	20
2.2. Етапи проведення дослідження.	23
2.3. Концептуалізація та операціоналізація понять.	24
2.4 Обмеження дослідження.	25
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.	28
3.1 Захист здоров'я матерів і немовлят у зв'язку з вагітністю та пологами.	28
3.2 Запобігання та подолання дитячої бідності.	31
3.3 Підвищення рівня зайнятості жінок.	34
3.4 Домашній догляд за дітьми та підтримки зв'язку між батьками і дитиною.	37
ВИСНОВКИ.	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.	42
ДОДАТКИ.	50
Додаток А. Використання ІІІ при підготовці кваліфікаційної роботи.	50

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Сучасні демографічні виклики та структурна трансформація сім'ї зумовлюють потребу в нових інститутах сімейної підтримки, що стає фундаментальною інвестицією в людський капітал. Сьогодні європейські держави здійснюють перехід від пасивного соціального захисту до парадигми соціальних інвестицій. Проте, попри інтеграційний вплив ЄС, політика залишається фрагментованою і суттєво залежить від національних моделей держави загального добробуту.

Водночас у науковому дискурсі існує методологічна прогалина щодо об'єктивного крос-національного порівняння сімейних політик. З огляду на це, актуальним є порівняльний аналіз систем підтримки країн із різними еталонними моделями та високими соціальними витратами, а саме Німеччини та Швеції. Зіставлення цих контрастних підходів дозволяє визначити дієві механізми підтримки сімей з дітьми, створюючи об'єктивне підґрунтя для вдосконалення соціальної політики.

Мета дослідження: порівняльна характеристика систем соціальної підтримки сімей у Швеції та Німеччині для визначення особливості функціонування в умовах різних типів держави загального добробуту.

Завдання дослідження:

1. Здійснити комплексний порівняльний аналіз систем соціальної підтримки сімей у Швеції та Німеччині за визначеною системою критеріїв.
2. Виявити ключові подібності та відмінності в інституційних підходах обох країн до забезпечення соціального добробуту родин.
3. Визначити системні чинники, які підтверджують здатність різних моделей соціальної підтримки успішно досягати спільної мети, незалежно від обраних інституційних інструментів.

Об'єкт дослідження: система соціальної підтримки сімей з дітьми в країнах Європейського Союзу.

Предмет дослідження: спільні та відмінні характеристики, а також специфіка функціонування систем соціальної підтримки сімей у Швеції та Німеччині в контексті різних моделей держави добробуту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ З ДІТЬМИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Теоретико-концептуальні засади соціальної підтримки

Найширшим поняттям соціальної сфери виступає соціальна політика, яка, за визначенням Белової та Семенишеної (2021), регулює суспільні відносини та формує загальні соціальні гарантії. Структурним інструментом соціальної політики є система соціального захисту. Своєю чергою, соціальний захист функціонує в межах цієї системи переважно як матеріальний інструмент. Як зазначають дослідники (Гончаренко & Сіренко, 2024), він концептуалізується як механізм страхування від класичних соціальних ризиків, що фундаментально спирається на функцію перерозподілу доходів та ресурсів у суспільстві.

Складовою цієї розгалуженої системи є соціальне забезпечення. Воно виступає практичним вираженням державної соціальної політики і являє собою комплекс заходів матеріальної допомоги особи та сім'ї. За своєю суттю це тривалий процес нагромадження та перерозподілу коштів державного бюджету й спеціальних фондів (Белова та Семенишена, 2021).

Паралельно з базовим соціальним забезпеченням реалізується більш цілеспрямований механізм – соціальна підтримка. У сучасному науковому дискурсі це поняття розглядається як багатовимірний феномен, що не має єдиного універсального трактування і вивчається на перетині соціології, психології, економіки та права (Білий, 2025). Водночас дослідники наголошують на необхідності чіткого розмежування соціальної підтримки та загального соціального забезпечення чи захисту. Зокрема, соціальну підтримку визначають як систему заходів, спрямованих на матеріальне та нематеріальне забезпечення громадян, які об'єктивно потребують допомоги і не можуть самостійно вирішити свої проблеми, але з різних причин не мають юридичного права на традиційні види пенсій чи виплат (Білий, 2025; Шумна, 2012). Відповідно, на відміну від

соціального захисту, який реалізується переважно як макрорівнева функція держави, соціальна підтримка забезпечується як державними, так і недержавними інституціями та охоплює значно ширший і гнучкіший спектр заходів (Білий, 2025). З організаційно-правової точки зору, підтримка це інструмент соціального забезпечення, що допомагає особам та групам у складних обставинах відновити здатність до повноцінного суспільного життя через надання матеріальної допомоги та послуг (Шумна, 2014). Проте у ширшому сенсі її мета виходить за межі точкової допомоги і полягає у гарантуванні соціальної безпеки, а саме захисті життєво важливих інтересів родини та суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз (Anchev, 2025).

На практиці дієва соціальна підтримка сімей з дітьми вимагає об'єднаного підходу: вона не може обмежуватися лише програмами раннього втручання та наданням соціально-психологічних послуг, а повинна обов'язково поєднуватися із заходами для зменшення економічного тиску на родину (Axford, N., & Berry, V., 2023).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що соціальний захист, забезпечення та підтримка утворюють єдиний багаторівневий механізм, покликаний нівелювати вразливості, долати кризи та створювати безпечне середовище для розвитку суспільства. Центральним об'єктом, на який спрямована дія цього механізму, є сім'я, адже саме забезпечення її соціальної безпеки є ключовим завданням успішної соціальної політики. Більше того, цілеспрямоване генерування мереж соціальної підтримки є життєво необхідним для протидії дискримінації та стигматизації, з якими нерідко стикаються певні родини (Daly, M. et al., 2015).

У контексті сучасної соціальної політики поняття «сім'я з дітьми» розглядається як первинна система підтримки. Спираючись на результати своїх досліджень, Денбоба та співавтори визначають родину як «найпершу і найефективнішу систему підтримки, що забезпечує здоровий ріст і розвиток дітей», де благополуччя та залученість сімей відіграють критичну роль у задоволенні цілісних потреб розвитку дитини – фізичних, інтелектуальних та соціально-емоційних (Denboba et al., 2014).

Відповідно, цілеспрямована соціальна підтримка такої родини виступає фундаментальною інвестицією в людський капітал. Як доводять Н. Hoynes та D. Schanzenbach (2018), ресурси, витрачені на підтримку дітей на ранніх етапах, генерують довгострокову віддачу у вигляді кращих результатів на ринку праці, покращення здоров'я та вищих освітніх досягнень. Таким чином, інвестування у маленьких дітей та їхні сім'ї є не лише етично правильним кроком, а й економічно найрозумнішою стратегією для зменшення бідності та досягнення загального процвітання суспільства (Denboba et al., 2014).

Водночас для конструювання дієвих механізмів соціальної підтримки необхідно враховувати структурну трансформацію інституту сім'ї, який, попри свою консервативність, неминуче змінюється разом із суспільством (Ganiyeva, 2022). Як наголошує El-Hassan, K. (2025), сучасна концепція сім'ї розширилася за межі традиційної структури і тепер охоплює різноманітні форми, зокрема неповні сім'ї, а також пари, які співмешкають без офіційного шлюбу. З огляду на це, соціальна держава розглядає сім'ю будь-якої конфігурації не лише як отримувача допомоги, а як головний принцип перерозподілу ресурсів. Окрім того, сім'я має як права на отримання пільг, так і фінансові зобов'язання перед своїми членами (Frericks & Gurin, 2023).

Масовий вихід жінок на ринок праці зруйнував традиційну модель соціального захисту, засновану на концепті «чоловіка-годувальника» та орієнтовану на довічне працевлаштування. Як наслідок, особи з трудовим стажем, перерваним через доглядові обов'язки, опинилися в зоні системної вразливості (Andersen, 2012; Güler, 2020; Neyer, 2021). Найгостріше ця проблема впливає на самотніх матерів, чий надмірний тягар узгодження роботи й догляду провокує глибоку соціально-економічну депривацію та психологічне виснаження (Churchill та ін., 2021; Підвальна & Дзьонь, 2018).

Для осмислення та вирішення цих викликів була сформульована концепція дефамілізації – звільнення сім'ї від обов'язків догляду державою задля підтримання гідного рівня життя індивідів (Lister, 1997; Lauri, Pöder, & Ciccia, 2020; Neyer, 2021). Проте практична імплементація прогресивної моделі

«універсального годувальника» містить приховані суперечності. Перебираючи на себе послуги з догляду для стимулювання материнської зайнятості, але не створюючи дієвих стимулів для залучення батьків-чоловіків, держава провокує «фемінізацію» соціальної підтримки. Через фрагментованість таких заходів дизайн програм фокусується виключно на матерях, що відтворює традиційні гендерні стереотипи та заважає сформувати цілісну підтримку сім'ї як динамічної мережі догляду (Devaney та ін., 2023; Lauri, Pöder, & Ciccio, 2020).

Наслідки макроекономічної глобалізації, стійка бідність та стрімка урбанізація діють у тісній зв'язці з демографічними факторами, зокрема зниженням народжуваності та трудовою міграцією. Цей комплекс причин призводить до соціального та просторового дистанціювання між дітьми і батьками, трансформуючи традиційні структури сім'ї. Відповідно, така криза традиційних моделей опіки вимагає від держави принципово нових, розширених інститутів сімейної підтримки (Daly та ін., 2015).

Як зазначають Санчес та Наварро (2021), акумуляція соціальних ризиків каталізує проблему дитячої бідності, яка формує циклічну залежність: нестача ресурсів системно підриває потенціал майбутніх поколінь. Для розірвання цього ланцюга передачі бідності від одного покоління до іншого критично важливо інвестувати в усунення першопричин вразливості, зокрема через інтеграцію батьків у ринок праці. З перспективи життєвого циклу такі соціальні виплати та послуги створюють «мультиплікативний» ефект, генеруючи постійне зростання добробуту та сприяючи гендерній рівності (European Commission, 2023; Sánchez & Navarro, 2021).

У цьому широкому контексті соціальна підтримка сімей формується навколо критично важливої тріади базових ресурсів: фінансів, часу та послуг.

Забезпечення доступу до цих ресурсів розглядається як стратегічна спільна інвестиція держави, бізнесу та самої родини. Вона закладає довгостроковий фундамент для подолання бідності, професійної реалізації дорослих та зміцнення здоров'я протягом усього життя (UNICEF, 2019).

Лише такий комплексний інклюзивний підхід здатен адекватно реагувати на появу нестандартних форм зайнятості, розмаїття сучасних сімейних структур та подвійне навантаження на жінок, забезпечуючи сталий добробут сімей у європейському просторі (UNICEF, 2019).

Системне впровадження цієї нової парадигми не відбувається ізольовано в межах окремих держав, а вимагає єдиного політичного вектора.

Відповідно, соціальна підтримка сімей у Європейському Союзі значною мірою формується під впливом наднаціональних інституцій, які задають уніфіковані орієнтири для національних політик. Фундаментальним документом у цьому контексті є Європейський стовп соціальних прав (European Commission, 2017), який закріпив ключові принципи та права, серед яких: право батьків і опікунів на гнучкі умови праці та спеціальні відпустки для забезпечення балансу між роботою та особистим життям, право дітей на доступну та якісну дошкільну освіту й догляд, а також їхнє право на захист від бідності, що включає спеціальні заходи підтримки для рівних можливостей дітей із неблагополучних сімей.

Цей підхід логічно продовжує комплексну візію, закладену ще в Рекомендації Європейської Комісії 2013 року «Інвестиції в дітей: подолання циклу соціального відчуження» (Eurochild, 2013). Документ концептуалізував запобігання бідності через інтегровані стратегії, засновані на трьох ключових стовпах: доступ до адекватних ресурсів, доступ до доступних та якісних послуг, право дітей на участь.

Цей підхід цілком узгоджується з позицією Ради Європи, яка визначає дитячу бідність як багатогранну проблему, належне вирішення якої потребує вжиття комплексних заходів. Згідно зі Стратегією з прав дитини на 2022-2027 роки, для того щоб гарантувати всім дітям однакові умови на початку їхнього життєвого шляху та можливості для розкриття потенціалу, необхідно й надалі посилювати заходи, спрямовані на підтримку дітей і їхніх сімей. Це вимагає забезпечення цільового розподілу необхідних ресурсів та впровадження бюджетів, які враховують інтереси дітей (Council of Europe, Committee of Ministers, 2022).

Паралельно з трудовою активізацією дорослих, європейська соціальна політика фокусується на запобіганні та боротьбі із соціальним відчуженням найуразливіших груп через ініціативу «Європейська гарантія для дітей» (Council of the European Union, 2021). Цей механізм покликаний розірвати коло бідності та соціального відчуження, що передається з покоління в покоління, зосереджуючись на дітях, які потребують допомоги, а саме на тих, хто перебуває під загрозою бідності, серед яких особлива увага приділяється дітям у складних сімейних обставинах, дітям із мігрантським походженням, дітям з інвалідністю, а також безпритульним дітям і тим, хто перебуває в інституційному догляді. Механізм гарантує цим групам: по-перше, ефективний та безкоштовний доступ до високоякісної дошкільної та шкільної освіти, охорони здоров'я і принаймні одного здорового прийому їжі кожного навчального дня, а по-друге, доступ до здорового харчування загалом та адекватного житла.

Практична імплементація цих наднаціональних пріоритетів відбувається через обов'язкові механізми, серед яких ключову роль відіграє Директива ЄС 2019/1158 (Європейський Парламент, & Рада Європейського Союзу, 2019) про збалансованість службових та сімейних обов'язків для батьків і опікунів. Цей нормативний акт скасовує попередню директиву та встановлює нові мінімальні вимоги щодо різних видів відпусток (батьківської, для догляду за дитиною та для опікунів), а також гнучких умов праці. Головна мета директиви полягає у досягненні рівності між чоловіками та жінками щодо можливостей на ринку праці: вона прагне вирішити проблему недостатнього представництва жінок і подолати гендерні стереотипи, стимулюючи чоловіків до рівноправної участі в доглядовій роботі через запровадження індивідуального права татів на батьківську відпустку та закріплення двох місяців відпустки для догляду за дитиною, які не можуть бути передані матерям.

Відповідно, продуктивна європейська соціальна політика базується на адресності та сфокусованому перерозподілі ресурсів. Держави адаптують свої інструменти для пом'якшення фінансового тягаря виховання та стимулювання демографічного відтворення, надаючи пріоритет найбільш маргіналізованим групам. Інституційні

зусилля спрямовуються на допомогу домогосподарствам, що перебувають на межі соціального відчуження: жінкам, які самостійно виховують дітей, неповнолітнім батькам, сім'ям мігрантів та біженців, етнічним меншинам, а також родинам із дітьми з інвалідністю (Churchill та ін., 2021; Mistre, Leibus, & Mazure, 2025). Зарубіжний досвід показує, що дієва робота з такими вразливими категоріями вимагає відмови від фрагментарних дій на користь системного, міжвідомчого та багаторівневого підходу до організації допомоги (Роговська & Жиляєв, 2025). Водночас, незважаючи на потужний інтеграційний вплив європейського законодавства, процес гармонізації сімейних політик залишається неповним і демонструє внутрішні суперечності. Хоча вимоги ЄС змусили всі держави-члени формально запровадити гендерно-нейтральні відпустки, фактична реалізація цих норм жорстко детермінується структурою національних держав добробуту. На практиці спостерігається суттєва фрагментація: країни продовжують кардинально відрізнятися за тривалістю відпусток, рівнями фінансової компенсації та реальними інституційними стимулами для батьків-чоловіків (Neyer, 2021). Отже, сучасні концептуальні засади європейської сімейної політики характеризуються глибоким дуалізмом: наднаціональні інституції успішно формують єдиний ціннісний та правовий вектор, проте його матеріалізація неминуче трансформується, а подекуди і спотворюється, крізь призму інституційних традицій кожної окремої національної моделі соціальної підтримки.

1.2. Концепт та моделі соціальної підтримки сімей з дітьми

Оскільки соціальна підтримка сімей інтегрована в загальну систему соціального захисту, логіку її надання визначає парадигма держави загального добробуту. Цей концепт виступає інституційним каркасом допомоги, тому його розгляд є необхідною базою для аналізу конкретних соціальних інструментів.

Сама держава загального добробуту – це система, яка передбачає фундаментальну зміну функцій держави: її головною метою стає не лише забезпечення безпеки чи економічної свободи, а рутинне надання гарантованих соціальних послуг і

грошових виплат (Flora & Heidenheimer, 1981). По суті, цей концепт визначає систему, в якій уряд бере на себе відповідальність за забезпечення соціальної справедливості та рівності шляхом перерозподілу суспільних ресурсів. Це передбачає гарантування соціальних прав через законодавство, засноване на принципі солідарності, та зобов'язання держави забезпечити доступ до базових послуг (охорона здоров'я, освіта, підтримка сімей) незалежно від соціально-економічного статусу громадянина (Anchev, 2025).

Фактично, соціальна політика в межах такої держави регулює суспільні відносини, здійснює перерозподіл доходів, формує соціальні гарантії та розвиває соціальну інфраструктуру (Белова & Семенишена, 2021). Забезпечення соціальної безпеки та гарантування надання соціальних послуг особам, що потребують підтримки, є одним з ключових завдань соціальної політики та важливим фактором успішного розвитку будь-якої країни. Така безпека передбачає стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз (Anchev, 2025).

Історично склалося так, що хоча перші елементи соціального захисту з'явилися у Західній Європі наприкінці XIX століття, сучасна концепція держави загального добробуту сформувалася на початку 1940-х років і найбільш активно розвивалася у післявоєнний період (Ştefan, 2015). З кінця XIX і в перші десятиліття XX століття національні уряди поступово розширювали спектр соціальних послуг. З часом соціальним захистом було охоплено більшість населення, а рівень виплат перевищив межу прожиткового мінімуму. Таке масштабне державне втручання мало економічний наслідок: воно призвело до значного зростання податків, які в деяких європейських країнах в сучасності сягають половини або навіть більше ВВП (Andersen, 2012). Проте, незважаючи на такі економічні пожертви, держава загального добробуту вважається успішною, оскільки вона сприяла вирішенню багатьох серйозних соціальних проблем (Lindbeck, 2006).

Еволюція європейських моделей держави загального добробуту протягом останніх десятиліть характеризується фундаментальним переходом від стратегій пасивного соціального захисту до парадигми соціальних інвестицій. Необхідність цього

системного зсуву зумовлена тим, що, хоча соціальний захист утвердився як ключова функція політики розвитку, він тривалий час залишався міцно вкоріненим у своїх витоках – системах соціальної безпеки та гуманітарній допомозі. У цьому традиційному контексті підтримка надавалася радше на розсуд надавача, ніж як гарантоване право. Вона діяла протягом обмеженого періоду, а отримувачі стигматизувалися зневажливим ярликом пасивних «бенефіціарів допомоги» (Devereux, McGregor, Sabates-Wheeler, 2011). Сучасний дискурс наголошує на необхідності реагування не лише на кризові потрясіння, а й на структурну вразливість, соціально-економічну нерівність та питання соціальної справедливості (Devereux, McGregor, Sabates-Wheeler, 2011). На практиці цей перехід передбачає відмову від традиційної моделі грошового забезпечення на користь активізації трудового потенціалу, розширення інфраструктури дошкільної освіти, стимулювання гнучких форм навчання та безперервного набуття навичок (Neyer, 2021; Sánchez & Navarro, 2021). У центрі цієї нової парадигми закономірно опинилися інвестиції в людський капітал, які починаються саме з розширення можливостей для домогосподарств.

Враховуючи цей соціально-економічний фундамент, сфера підтримки сім'ї поступово стала однією з найважливіших складових загальної архітектури соціальної підтримки.

Реалізація політики соціальної підтримки сімей з дітьми в Європейському Союзі зумовлюється історично сформованими моделями держави загального добробуту. Архітектура соціального захисту кожної окремої нації формується не в теоретичному вакуумі, а під впливом складного переплетення різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів. Як слушно наголошується в сучасному науковому дискурсі, вибір моделі держави загального добробуту не є випадковим – він органічно впливає з історичного контексту країни, її поточного соціально-економічного стану та панівних суспільно-політичних ідеологій (Гончаренко & Сіренко, 2024). Саме ця багатовимірنا сукупність передумов визначає інституційний дизайн соціальної сфери і те, яким чином держава структурує свої відносини з громадянами.

Класична типологія режимів соціального капіталізму Г. Еспінг-Андерсена (1999) пропонує фундаментальну теоретичну рамку для розуміння того, як різні суспільства розподіляють відповідальність за добробут між державою, відкритим ринком та сім'єю.

Еталонним прикладом максимального державного втручання та забезпечення соціальної рівності виступає соціал-демократична модель, інституціоналізація якої історично спиралася на політичний альянс робітничого та середнього класів (Güler, 2020). Як зазначає Еспінг-Андерсен (1999), цей режим унікальний тим, що принципи універсалізму та декомодифікація тут поширюються навіть на нові середні класи. Замість толерування дуалізму між державою та ринком, соціал-демократія прагне до «рівності найвищих стандартів, а не рівності мінімальних потреб». Наріжним каменем цього режиму є принцип універсалізму: соціальний захист базується виключно на індивідуальних громадянських правах, фінансується переважно за рахунок загального оподаткування і надається всім резидентам незалежно від їхнього статусу на ринку праці, фінансової спроможності чи сімейних зв'язків (Andersen, 2012; Éhn & Horváthová, 2020). З позиції сімейної політики, соціал-демократична модель цілеспрямовано прагне до максимальної дефамілізації догляду. Перебираючи на себе левову частку обов'язків із догляду за дітьми через розгортання широкої мережі доступних інституційних послуг, держава звільняє родину від тягара ексклюзивної відповідальності за соціально-економічне відтворення (Neyer, 2021). Такий підхід активно формує інституційне середовище для реалізації моделі домогосподарства з двома годувальниками, сприяючи високому рівню материнської зайнятості та нівелюючи гендерну асиметрію, оскільки інвестиції в дитячий розвиток розглядаються не як точкова допомога, а як універсальна суспільна норма (Daly та ін., 2015).

Кардинально іншу логіку соціального забезпечення демонструє консервативно-корпоративна модель. За Еспінг-Андерсеном, ця система свідомо орієнтована на збереження статусних відмінностей, тому соціальні права тут жорстко прив'язані власне до класу та статусу, а перерозподільний вплив держави

є незначним (Esping-Andersen, 1999). Цей режим також формувався під потужним впливом церкви, що заклало глибоку відданість збереженню традиційної сім'ї. Соціальне страхування традиційно виключало непрацюючих дружин, а сімейні виплати заохочували материнство на тлі помітно недорозвинених послуг денного догляду за дітьми. У цьому контексті діє принцип субсидіарності, який підкреслює, що держава втручатиметься лише тоді, коли здатність сім'ї обслуговувати своїх членів буде вичерпана (Esping-Andersen, 1999). Відповідно, соціальні права жінок і дітей часто є похідними від статусу зайнятості голови домогосподарства, або від факту перебування в офіційному шлюбі, що ставить в уразливе становище осіб поза межами стабільної зайнятості, які змушені покладатися на базову бюджетну підтримку зі значно нижчим рівнем життя (Éhn & Horváthová, 2020; Гончаренко & Сіренко, 2024).

Ліберальна модель формує третій класичний полюс соціальної підтримки. У цій системі прогрес соціальних реформ суворо обмежується традиційною трудовою етикою: межі соціального забезпечення тут дорівнюють «маржинальній схильності обирати допомогу замість роботи» (Esping-Andersen, 1999). Соціальна підтримка має яскраво виражений залишковий характер і надається переважно після суворої перевірки рівня доходів. Оскільки правила отримання допомоги є жорсткими і часто асоціюються зі стигмою, цей режим мінімізує ефекти декомодифікації і створює специфічну стратифікацію: рівність у бідності серед одержувачів державної допомоги та диференційований добробут для більшості, яка покладається на ринок (Esping-Andersen, 1999). Це обмежує суспільну солідарність і зумовлює фрагментарну лояльність населення до інститутів держави добробуту (Éhn & Horváthová, 2020; Güler, 2020).

Розширення Європейського Союзу актуалізувало теоретичну дискусію щодо місця постсоціалістичних країн у типології держав добробуту. Незважаючи на наукові дискусії щодо виокремлення чітко вираженого східноєвропейського режиму (Güler, 2020), специфіка регіону вимагає окремої концептуалізації.

Сучасна сімейна політика в країнах Центральної та Східної Європи характеризується вираженою гібридністю та постійним коливанням між

протилежними підходами. З одного боку, держави заохочують фамілізм через надання тривалих відпусток для догляду за дитиною, а з іншого – намагаються стимулювати зайнятість матерів за допомогою виплат, прив'язаних до заробітної плати (Lauri, Pöder, & Ciccia, 2020; Neyer, 2021). На тлі масштабної деінституціоналізації дошкільної освіти після розпаду соціалістичного блоку та відсутності дієвих стимулів для батьків-чоловіків, такі заходи не призводять до реальної гендерної рівності. Ситуація ускладнюється об'єктивними економічними обмеженнями: нижчий за загальноєвропейський рівень економічного розвитку, гострий дефіцит місць у яслах для дітей до трьох років, нерозвиненість гнучких форм зайнятості та низька якість житлового фонду радикально підвищують соціально-економічну ціну виховання дитини в постсоціалістичних країнах (Mistre, Leibus, & Mazure, 2024; Brzozowska, Buber-Ennsner, Riederer, 2021).

В умовах поглиблення інтеграції єдиного внутрішнього ринку ЄС посилюється дискусія щодо злиття національних соціальних політик. Наднаціональні зусилля з подолання бідності та соціального виключення, підкріплені цільовими європейськими програмами, створюють тиск у напрямку часткової уніфікації механізмів підтримки вразливих груп (Kucharska-Stasiak, Żróbek, Żelazowski, 2021). Новітні дослідження доводять, що кластеризація країн за архітектурою медичного та соціального догляду вже не є тотожною класичній типології Еспінг-Андерсена. В межах однієї національної системи можуть паралельно співіснувати елементи різних режимів (Bertin, Carrino, & Pantalone, 2021), а Уряди постійно балансують між вузькою адресністю та універсальним підходом, який, хоч і є дорожчим, гарантує захист ширшим верствам та зміцнює суспільний договір (White, 2016). Зростання сімейної різноманітності, збільшення частки позашлюбних народжень, нестабільність шлюбів та зростання міграційних процесів генерують нові соціальні ризики, які виходять за межі традиційного дизайну держави добробуту (Daly та ін., 2015; Neyer, 2021).

Тому гібридизація є закономірною, оскільки в умовах сучасних криз навіть сталі європейські демократії змушені адаптувати свій соціальний захист до жорстких

фінансових реалій, де макроекономічна стабільність неминуче визначає межі та можливості соціальної політики.

1.3 Критичний аналіз сучасних досліджень у сфері соціальної підтримки сімей з дітьми

Сучасний аналіз європейських систем соціальної підтримки потребує системного перегляду критеріїв оцінки, оскільки класичні типології зазнають обґрунтованої критики. Як зазначає Гюлер (2020), традиційним підходам бракує точних числових моделей, вони ігнорують специфіку надання певних соціальних послуг та не враховують позакласові фактори стратифікації.

Водночас у науковому дискурсі відбувся концептуальний зсув: від вузького розуміння підтримки як пасивних фінансових виплат до парадигми соціальних інвестицій. Фокус змістився на розвиток комплексної сервісної інфраструктури, гармонізацію балансу «робота-сім'я» та дефамілізацію догляду. Проте, попри масштабне теоретичне переосмислення самої концепції підтримки, методологія її практичного вимірювання та крос-національного порівняння все ще суттєво відстає.

Дослідники констатують, що складні трансформаційні процеси у державах загального добробуту неможливо достовірно зафіксувати, використовуючи стандартні залежні змінні, такі як обсяги державних видатків, загальні макроінституційні показники або метрики, що базуються виключно на концепті соціальних прав (Clasen & Clegg, 2006).

Крім того, наявним дослідженням часто притаманна хибне припущення про внутрішню єдність соціальної підтримки. Охоплюючи кілька політичних сфер одночасно, науковці неявно припускають, що в межах однієї країни надання соціальних послуг керується спільною та несуперечливою логікою, проте новітні дані доводять, що таке припущення навряд чи відповідає дійсності та спотворює розуміння інституційного дизайну (Bertin, Carrino, & Pantalone, 2021).

На практиці ця суперечливість яскраво проявляється у адресності: спроби знизити вразливість через цільові інтервенції часто створюють нові соціальні категорії та нерівності. Будь-який дизайн програм призводить до помилок виключення тих, хто потребує допомоги, та включення тих, хто її не потребує (O'Brien та ін., 2018). Більше того, сам статус отримувача допомоги може генерувати соціальну стигму та формувати у бенефіціарів почуття сорому через залежність від держави (Devereux, 2011).

Ця проблема додатково ускладнюється жорсткими інформаційними бар'єрами. Через брак точних та порівнюваних на міжнародному рівні даних щодо конкретних програм підтримки сім'ї та батьківства, науковці змушені оперувати занадто широкими категоріями порівняння (Daly et al., 2015). Намагаючись дослідити зв'язок між сімейною політикою та поведінкою, автори часто покладаються на зведені дані, такі як загальні коефіцієнти народжуваності або річні рівні участі жінок у робочій силі. Однак, подібні зведені дані є недостатніми та занадто узагальненими мірилами для об'єктивної оцінки реального впливу політики на поведінкові патерни сімей (Neyer, 2021).

Зокрема, макропоказники не здатні відобразити критичний розрив між політикою та реальністю: фінансування часто йде на виплати при народженні, ігноруючи реальні потреби в догляді, харчуванні та інклюзивній освіті. Вони також залишають поза увагою гендерну нерівність та непропорційне навантаження неоплачуваною домашньою працею на жінок, що безпосередньо блокує їхній професійний розвиток (Ієрусалимов та ін., 2024).

Внаслідок цих аналітичних компромісів у сучасній літературі формується чітка методологічна прогалина. Вона полягає у неспроможності існуючого інструментарію коректно розплутати та розмежувати культурні, економічні та політичні контексти з метою визначення ізольованого впливу конкретної сімейної політики. Ці труднощі зумовлені не лише обмеженою доступністю даних, але й внутрішньою складністю самих політичних процесів (Neyer, 2021). Додатковим критичним недоліком залишається ігнорування статистичних зміщень у вибірках: неврахування специфічної для кожної країни кількості спостережень (тобто

частоти фігурування певної держави в масиві аналізу) неминуче призводить до упереджених результатів та викривлення загальної картини європейських типологій (Bertin, Carrino, & Pantalone, 2021). Зокрема, вимірювання таких концептів, як де-/фамілізація, вимагає аналізу на рівні конкретних політичних заходів, а не держав у цілому, оскільки в межах однієї країни часто одночасно співіснують політики з різними, іноді протилежними векторами (Lohmann & Zagel, 2016).

З огляду на наведену критику, використання виключно макроінституційних змінних та ігнорування внутрішньої неоднорідності соціальних послуг демонструє суттєві методологічні обмеження. Виявлені концептуальні прогалини створюють об'єктивну потребу у перегляді стандартних метрик та застосуванні нового аналітичного підходу, який дозволить врахувати країно-специфічні особливості та диференціювати ізольований вплив конкретних сімейних політик.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Дизайн та методи дослідження

У межах даного дослідження було застосовано якісний підхід. Основна увага зосереджувалася на змістовному аналізі механізмів соціальної підтримки сімей з дітьми, принципів їх функціонування, нормативного забезпечення та особливостей реалізації соціальної політики у різних країнах. Якісний підхід дозволив здійснити глибокий аналіз систем соціальної підтримки, виявити ключові особливості моделей держави загального добробуту, а також визначити особливості державної підтримки сімей у Німеччині та Швеції.

У межах цієї стратегії дизайн дослідження визначено як порівняльний. Він застосовувався з метою виявлення спільних та відмінних характеристик систем соціальної підтримки сімей з дітьми у двох країнах Європейського Союзу.

Використання саме порівняльного підходу є доцільним у соціальних дослідженнях, оскільки він дає можливість оцінити дієвість різних моделей соціальної підтримки, визначити їх переваги та недоліки, а також простежити вплив різних підходів державного регулювання на рівень соціального забезпечення населення.

Для проведення порівняльного аналізу систем соціальної підтримки сімей було обрано Німеччину та Швецію. Вибір саме цих країн зумовлений кількома причинами. Насамперед обидві держави належать до числа найбільш розвинених країн Європейського Союзу у сфері соціальної підтримки та демонструють високий рівень фінансування сімейної політики. За статистичними даними Eurostat (2023), Німеччина у 2022–2023 роках мала один із найвищих показників витрат на допомогу сім'ям і дітям серед країн ЄС, а саме приблизно 3,4–3,5% ВВП, що перевищує середній показник по Європейському Союзу, який становив близько 2,3% ВВП. Швеція також входить до групи країн із високими витратами на соціальну підтримку сімей, а також характеризується низьким рівнем дитячої

бідності та матеріальної депривації. Це свідчить про результативність соціальної політики держави та високий рівень розвитку системи соціальної підтримки. Додатковою підставою для вибору саме Німеччини та Швеції є те, що вони представляють різні моделі держави загального добробуту. Німеччина належить до консервативно-корпоративної моделі соціальної держави, для якої характерними є значна роль соціального страхування, залежність соціальних виплат від трудового статусу особи, а також підтримка традиційної моделі сім'ї. Соціальна підтримка в такій моделі значною мірою пов'язана з участю громадян у системі зайнятості та сплатою соціальних внесків (Sowula та ін., 2024).

Натомість Швеція є прикладом соціал-демократичної моделі держави загального добробуту. Для цієї моделі характерними є принципи універсалізму, високий рівень державної відповідальності за соціальний добробут громадян, широкий доступ населення до соціальних послуг та значний рівень державного фінансування соціальної сфери. У межах шведської моделі соціальні послуги та допомоги здебільшого надаються незалежно від трудового статусу особи, що сприяє зменшенню соціальної нерівності та забезпеченню високого рівня соціального захисту населення (Carlson & Hatti, 2016).

Таким чином, порівняння Німеччини та Швеції дозволяє проаналізувати два різні підходи до організації соціальної підтримки сімей з дітьми. Це створює можливість визначити дієві та результативні механізми підтримки сімей, оцінити рівень державної участі у забезпеченні добробуту дітей та батьків, а також виявити практики, які можуть бути корисними для вдосконалення соціальної політики в інших країнах.

Основним методом дослідження став аналіз документів. Використання цього методу зумовлене специфікою теми дослідження, оскільки системи соціальної підтримки регулюються значною кількістю нормативно-правових актів, державних програм, офіційних статистичних матеріалів та міжнародних рекомендацій. Аналіз документів дозволив отримати систематизовану інформацію щодо структури соціальної підтримки сімей у досліджуваних країнах,

особливостей фінансування соціальної сфери, видів соціальних допомог та механізмів реалізації сімейної політики.

У процесі дослідження було використано декілька груп джерел. До першої групи належать нормативно-правові акти Німеччини та Швеції, які регулюють питання соціального захисту сімей з дітьми, надання соціальних виплат, організації відпусток у зв'язку з вагітністю та пологами, функціонування системи дошкільного догляду та підтримки батьківства. Аналіз законодавчих документів дозволив визначити правові засади функціонування систем соціальної підтримки у кожній країні.

Другу групу джерел становили державні бюджети та фінансові звіти, які містять інформацію про обсяги фінансування соціальної політики, структуру соціальних витрат та пріоритетні напрями державної підтримки сімей. Аналіз фінансових документів дав можливість оцінити масштаби державної участі у забезпеченні соціального захисту населення.

Третю групу джерел склали міжнародні звіти та аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема Європейської Комісії, Eurostat, OECD та UNICEF. Використання міжнародних звітів забезпечило можливість порівняти системи соціальної підтримки у міжнародному контексті, а також отримати уніфіковані статистичні показники для проведення порівняльного аналізу.

Четвертою групою джерел стали статистичні матеріали, які містять дані щодо рівня дитячої бідності, зайнятості жінок, доступності послуг догляду за дітьми, рівня народжуваності, державних витрат на соціальну підтримку та інших показників, пов'язаних із функціонуванням сімейної політики.

Основним методом аналізу даних був порівняльний аналіз за визначеними критеріями. Порівняльний аналіз дозволив систематизувати інформацію щодо функціонування систем соціальної підтримки сімей у Німеччині та Швеції та виявити як спільні риси, так і принципові відмінності між ними.

Для проведення об'єктивного та коректного порівняльного аналізу важливим також був процес перекладу досліджуваних текстів. У випадках, коли для законів, міжнародних звітів, нормативно-правових актів та інших документів вже існував

готовий англомовний переклад, перевага надавалася виключно йому. Залучення таких затверджених версій дозволило уникнути термінологічних розбіжностей та зберегти оригінальний закладений сенс.

У ситуаціях, коли досліджувані матеріали були доступні виключно мовою оригіналу і не мали офіційних перекладів, застосовувався двоетапний підхід до їх опрацювання. На першому етапі використовувалися системи автоматизованого онлайн-перекладу. Це дозволило здійснити швидкий первинний аналіз масиву даних, зрозуміти загальну суть, контекст і структуру першоджерел. На другому етапі здійснювався прицільний та ретельний переклад відібраних ключових фрагментів. Для досягнення максимальної відповідності змісту застосовувалися спеціалізовані словники, та більш точні професійні перекладацькі інструменти.

2.2. Етапи проведення дослідження

Проведення дослідження здійснювалося у декілька етапів.

На першому етапі було визначено тему дослідження, сформульовано мету, завдання та об'єкт дослідження. Також здійснювався попередній аналіз наукової літератури, міжнародних звітів та аналітичних матеріалів, присвячених проблемам соціальної підтримки сімей з дітьми. У процесі опрацювання літератури було визначено особливості функціонування систем соціальної підтримки, трансформацію соціальної підтримки, зокрема в країнах Європейського Союзу та основні моделі держав загального добробуту.

На другому етапі було обрано країни для проведення порівняльного аналізу. Вибір Німеччини та Швеції ґрунтувався на аналізі статистичних даних щодо рівня фінансування сімейної політики, дієвості соціальної підтримки сімей та особливостей моделей соціальної держави. Також на цьому етапі було визначено джерела інформації та сформовано базу документів для подальшого аналізу.

Третій етап передбачав збір та систематизацію інформації. Було здійснено аналіз нормативно-правових актів, державних програм, бюджетних документів, міжнародних звітів та статистичних даних. Особлива увага приділялася офіційним

джерелам інформації, оскільки вони забезпечують достовірність та актуальність даних. У процесі збору інформації матеріали були систематизовані відповідно до визначених критеріїв порівняння. Також на цьому було обрано критерії для подальшого порівняльного аналізу. Використання єдиної системи критеріїв дозволило забезпечити об'єктивність та системність дослідження, а також створити можливість для зіставлення механізмів соціальної підтримки у двох країнах.

На четвертому етапі було проведено безпосередній порівняльний аналіз систем соціальної підтримки сімей у Німеччині та Швеції. Аналіз здійснювався шляхом зіставлення інформації за визначеними критеріями, оцінювання державної підтримки сімей, доступності соціальних послуг та різних механізмів соціальної підтримки. У процесі аналізу визначалися як спільні риси систем соціальної підтримки, так і відмінності, зумовлені особливостями моделей соціальної держави.

На п'ятому етапі результати дослідження були узагальнені та інтерпретовані. Отримані дані були систематизовано у вигляді результатів дослідження. Також, на основі проведеного аналізу, було сформульовано висновки щодо особливостей функціонування систем соціальної підтримки сімей у Німеччині та Швеції, визначено переваги та недоліки різних моделей соціальної політики.

2.3. Концептуалізація та операціоналізація понять

Базовим для операціоналізації понять у дослідженні стало визначення, запропоноване у праці Є. Арсич та Є. Єринич (Arsic & Jerinic, 2024). Відповідно до їхнього концептуального підходу, соціальна підтримка визначається як багатовимірний та багаторівневий концепт, що охоплює комплекс соціальних політик, послуг та заходів, які окремо та спільно спрямовані на посилення ролі сім'ї, розвиток її можливостей та покращення загального добробуту.

Для проведення порівняльного аналізу систем соціальної підтримки сімей у Німеччині та Швеції було використано підхід зі звіту Європейської Комісії

«Майбутнє соціального захисту та держави загального добробуту в ЄС» (European Commission, 2023). У цьому документі виокремлено низку цілей соціальної підтримки, які було обрано як критерії оцінювання. Оскільки розширений перелік цих цілей містить змістовні повтори, наприклад, соціалізація витрат на дітей, стимулювання народжуваності чи гендерна рівність концептуально перетинаються з питаннями подолання бідності та зайнятості, для аналізу було відібрано чотири ключові критерії, що комплексно охоплюють предмет дослідження:

Перший критерій – захист здоров'я матерів і немовлят у зв'язку з вагітністю та пологами. У його межах аналізувалися тривалість та умови оплачуваної відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, рівень медичного забезпечення вагітних жінок, доступність допологових та післяпологових послуг, а також організація догляду за немовлятами.

Другий критерій – запобігання та подолання дитячої бідності. Для оцінювання цього аспекту аналізувалися дитячі виплати, сімейні надбавки, програми соціальної допомоги, безкоштовне харчування у закладах освіти та догляду, а також додаткові форми підтримки сімей із низьким рівнем доходів.

Третій критерій – підвищення рівня зайнятості жінок. Тут оцінювалася доступність послуг догляду за дітьми, зокрема ясел, дитячих садків та груп продовженого дня, а також рівень охоплення дітей відповідними послугами.

Четвертий критерій – стимулювання домашнього догляду за дітьми та підтримка зв'язку між батьками і дитиною. Аналізувалися особливості батьківських відпусток, тривалість відпустки для догляду за дитиною, умови її оплати та можливість розподілу відпустки між батьками.

2.4. Обмеження дослідження

Дослідження має низку обмежень, які необхідно враховувати під час інтерпретації отриманих результатів.

По-перше, дослідження охоплює лише дві країни Європейського Союзу – Німеччину та Швецію. Незважаючи на те, що ці країни є репрезентативними

прикладом різних моделей держави загального добробуту, результати дослідження не можуть бути повністю узагальнені на всі країни Європейського Союзу. Соціальна політика кожної держави формується під впливом економічних, політичних, культурних та історичних факторів, тому механізми соціальної підтримки можуть суттєво відрізнятися.

По-друге, дослідження базується переважно на аналізі документів та відкритих джерел інформації. Хоча офіційні документи, міжнародні звіти та статистичні матеріали є важливими джерелами даних, доступність та повнота інформації можуть відрізнятися залежно від країни. Окремі статистичні показники можуть оновлюватися із затримкою, а частина даних може бути недоступною або поданою у різних форматах.

По-третє, дослідження не включає емпіричного аналізу досвіду отримувачів соціальної підтримки. У межах роботи не проводилися інтерв'ю, анкетування чи інші методи збору первинних даних серед сімей з дітьми або фахівців соціальної сфери. Відповідно, дослідження не дає можливості повною мірою оцінити практичну дієвість соціальних програм та рівень задоволеності отримувачів послуг.

Ще одним обмеженням є те, що дослідження зосереджується переважно на формальних механізмах соціальної підтримки, закріплених у законодавстві та офіційних документах. Реальна практика впровадження соціальної політики може відрізнятися залежно від регіональних особливостей, рівня фінансування та організації соціальних послуг на місцевому рівні.

Крім того, системи соціальної підтримки постійно змінюються під впливом економічних криз, демографічних процесів, політичних рішень та реформ соціальної політики. У зв'язку з цим окремі нормативно-правові акти або статистичні показники можуть втрачати актуальність після завершення дослідження.

Попри зазначені обмеження, дослідження дозволяє здійснити комплексний порівняльний аналіз систем соціальної підтримки сімей з дітьми у Німеччині та

Швеції, визначити особливості різних моделей соціальної політики та виявити механізми підтримки сімей і дітей.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Захист здоров'я матерів і немовлят у зв'язку з вагітністю та пологами

Народження дитини є одним із найважливіших, але водночас і найвразливіших етапів у житті родини, що вимагає надійної опори з боку держави.

Порівняння систем підтримки здоров'я матерів і немовлят у зв'язку з вагітністю та пологами у Швеції та Німеччині охоплює декілька взаємопов'язаних компонентів: тривалість і правові умови відпусток у зв'язку з вагітністю та пологами, механізми фінансової компенсації, організацію допологового та післяпологового медичного супроводу, а також систему ранньої підтримки сімей після народження дитини. У межах цього критерію аналізуються не лише окремі соціальні виплати чи медичні процедури, а комплекс інструментів, спрямованих на мінімізацію ризиків для фізичного та психічного здоров'я матері й дитини, підтримку догляду за немовлям та забезпечення безперервності медичної і соціальної допомоги (Mutterschafts-Richtlinie, 2023; Socialstyrelsen, 2026).

Захист здоров'я матерів і немовлят має ключове значення у сімейній політиці, оскільки саме період вагітності, пологів і перших років життя дитини пов'язаний із підвищеними медичними, соціальними та економічними ризиками для сім'ї. Від особливостей організації медичного нагляду, доступності профілактичних скринінгів, рівня компенсації втраченого доходу та доступу до післяпологового супроводу залежить можливість батьків поєднувати догляд за дитиною з трудовою діяльністю та забезпечувати належний рівень розвитку дитини. Окрім медичного виміру, даний аспект включає елементи соціального страхування, трудового права та міжвідомчої координації соціальних служб. Особливого значення набуває питання раннього виявлення ризиків для здоров'я матері й дитини, а також підтримки сімей із підвищеними потребами через мультидисциплінарні форми допомоги (Gesetz zur Kooperation und Information im Kinderschutz, 2025; Socialstyrelsen, 2014). Водночас організація післяпологового супроводу та

раннього розвитку дитини демонструє, якою мірою система сімейної політики інтегрує медичні, психологічні та соціальні компоненти підтримки.

У той час як у Німеччині центральним елементом захисту вагітних виступає Закон про охорону материнства «Mutterschutzgesetz», який передбачає чітко визначені періоди обов'язкової заборони на працю до та після пологів, шведська модель регулюється переважно Законом про батьківську відпустку

«Föräldraledighetslagen» та Кодексом соціального страхування, де більший акцент зроблено на гнучкому використанні батьківської відпустки обома батьками (Mutterschutzgesetz [MuSchG], 2017; Föräldraledighetslag, 1995;

Socialförsäkringsbalk, 2010). У Німеччині жінка не може бути залучена до роботи протягом 6 тижнів до пологів та 8 тижнів після них, а у випадку передчасних або багатоплідних пологів цей період подовжується до 12 тижнів (MuSchG, 2017).

Натомість у Швеції жінка має право на щонайменше 7 тижнів відпустки до пологів та 7 тижнів після них, при цьому лише два тижні є обов'язковими (Föräldraledighetslag, 1995). На відміну від Німеччини, де фінансова підтримка у період вагітності базується на виплаті допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами «Mutterschaftsgeld» із доплатою роботодавця до рівня середнього чистого доходу (SGB V, 1989; MuSchG, 2017), у Швеції функціонує система батьківської допомоги «Föräldrapenning», яка охоплює 480 днів на одну дитину з можливістю гнучкого розподілу між батьками (Socialförsäkringsbalk, 2010). Водночас у шведській системі передбачено індивідуально зарезервовані дні для кожного з батьків та можливість використання «dubbeldagar», коли обоє батьків можуть одночасно перебувати у відпустці протягом перших місяців життя дитини (Regelförenklningar inom ekonomisk familjepolitik, 2018).

Суттєві відмінності простежуються і в організації медичного супроводу вагітності. У Німеччині допологовий нагляд регламентується Директивою про охорону материнства та включає регулярні медичні огляди, лабораторні аналізи, скринінг на гестаційний діабет, три базові ультразвукові дослідження, профілактику резус-конфлікту та консультування щодо вакцинації й харчування (Mutterschafts-Richtlinie, 2023). Водночас шведська система базується на

Національній програмі спостереження за вагітністю «Nationellt basprogram för graviditetsövervakning», у межах якої всі послуги для вагітних та дітей до 18 років є безкоштовними (Socialstyrelsen, 2026; Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022). Тоді як у Німеччині акцент зроблено на стандартизованих клінічних процедурах та правовому регулюванні умов праці вагітних, у Швеції значна увага приділяється безперервності догляду та ранньому виявленню соціальних і психічних ризиків. Наприклад, вагітні жінки з ожирінням або ризиком гестаційного діабету залучаються до спеціальних програм супроводу, а жінки з адиктивними розладами отримують допомогу через міжвідомчу співпрацю системи охорони здоров'я та соціальних служб (Socialstyrelsen, 2026). Крім того, під час пологів у Швеції передбачена постійна підтримка однієї акушерки, а після пологів проводяться ранні структуровані візити із контролем фізичного та психічного стану матері (Socialstyrelsen, 2026). У Німеччині післяпологовий догляд також включає медичні огляди та право на допомогу акушерки протягом 12 тижнів після пологів, однак подальше обслуговування потребує лікарського призначення (SGB V, 1989; Mutterschafts-Richtlinie, 2023).

Обидві країни використовують мультидисциплінарні механізми підтримки сімей із немовлятами, однак організаційна модель цих послуг відрізняється. У Німеччині концепція ранньої допомоги «Frühe Hilfen» передбачає координацію між медичними, психологічними та соціальними службами для підтримки сімей у перші роки життя дитини (Gesetz zur Kooperation und Information im Kinderschutz, 2025). Також діють міждисциплінарні центри раннього втручання «interdisziplinäre Frühförderstellen» для дітей із порушеннями розвитку (SGB IX, 2001). Натомість у Швеції важливу роль відіграють сімейні центри «Familjecentraler», які об'єднують під одним дахом охорону здоров'я матерів, дитячу медицину, відкритий дитячий садок та соціальні служби (Folkhälsomyndigheten, 2024). Така модель орієнтована не лише на медичний супровід, а й на створення соціальних мереж підтримки батьків та ранню соціалізацію дітей. Водночас шведська система дитячої охорони здоров'я «Barnhälsovården» охоплює практично 100% дітей та включає моніторинг

фізичного, психомоторного й мовного розвитку, програми вакцинації та домашні візити медсестер, особливо для соціально вразливих сімей (Socialstyrelsen, 2014; Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022). У Німеччині також передбачено підтримку сімей через виплати у разі хвороби дитини та спеціалізовані форми проживання для одиноких матерів або батьків із дітьми (SGB V, 1989; SGB VIII, 1990).

Підсумовуючи, можна підкреслити, що захист материнства у Німеччині базується на медико-правовій моделі, де головним інструментом є суворі законодавчі обмеження щодо праці та повна фінансова компенсація втраченого доходу на період пологів. Натомість Швеція реалізує комплексну соціально-медичну стратегію. Замість жорстких заборон вона пропонує гнучку систему страхування з раннім залученням обох батьків та робить ставку на безперервний, мультидисциплінарний супровід сімей через спеціалізовані центри, поєднуючи контроль за фізичним здоров'ям із психологічним комфортом та соціалізацією.

3.2 Запобігання та подолання дитячої бідності

Забезпечення рівних можливостей для розвитку дітей, незалежно від матеріального становища їхніх родин, є одним із пріоритетних напрямів сучасної соціальної політики. Відповідно, подолання дитячої бідності розглядається не лише як механізм досягнення соціальної рівності, але й як необхідна умова для формування якісного людського капіталу.

В обох країнах дитяча бідність розглядається не лише як нестача доходу домогосподарства, а і як ризик обмеження доступу дітей до освіти, харчування, житла, медичного захисту та соціальної участі. Саме тому підтримка включає не лише прямі грошові трансферти, але й субсидування послуг, податкові пільги, компенсації витрат та окремі програми для сімей з підвищеним ризиком економічної вразливості, зокрема одиноких батьків, багатодітних родин та сімей з низькими доходами (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend [BMFSFJ], 2024; Socialtjänstlag, 2025).

У Швеції економічна сімейна політика прямо визначається як інструмент забезпечення належного рівня життя сімей з дітьми та зменшення фінансових розбіжностей між домогосподарствами з дітьми та без них (Socialtjänstlag, 2025; Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik, 2018). У Німеччині запобігання бідності реалізується через поєднання універсальних виплат, соціальної допомоги та спеціальних програм підтримки дітей із сімей, які отримують базовий дохід «Bürgergeld», доплати за дитину «Kinderzuschlag» або житлові субсидії (BMFSFJ, 2024; SGB II, 2005). Водночас обидві держави визнають, що окремі групи населення мають вищий ризик бідності, тому формують додаткові інструменти підтримки для самотніх батьків, дітей, які не отримують аліменти, та сімей із низькими доходами. Також важливим компонентом є компенсація непрямих витрат на виховання дітей через безкоштовне харчування, транспорт, догляд та освітні послуги, що знижує фінансове навантаження на домогосподарства (SGB XII, 2005; Skollag, 2010).

У той час як Німеччина використовує поєднання універсальної допомоги на дитину «Kindergeld» та розгалуженої системи адресних доплат, Швеція робить акцент на універсальних сімейних виплатах і широкому субсидуванні послуг. У Німеччині базова виплата «Kindergeld» становить 255 євро (BMFSFJ, 2024; OECD, 2025). Натомість у Швеції універсальна допомога на дитину «Allmänt barnbidrag» складає 1 250 крон щомісяця та виплачується незалежно від доходу родини (Socialförsäkringsbalk, 2010; OECD, 2025). Водночас обидві країни поєднують універсальні виплати із додатковими інструментами для малозабезпечених сімей. У Німеччині для цього функціонує цільова надбавка на дитину «Kinderzuschlag», максимальний розмір якої 297 євро на дитину (BMFSFJ, 2024; OECD, 2025). У Швеції адресна підтримка реалізується, зокрема, через житлову допомогу «Bostadsbidrag», яка покриває до 50% витрат на житло в межах установлених лімітів залежно від кількості дітей (Socialtjänstlag, 2025; OECD, 2025). На відміну від Німеччини, де система значною мірою поєднує грошові трансфери та податкові механізми, шведська модель включає масштабне субсидування натуральних послуг, зокрема безкоштовне шкільне харчування, транспорт,

підручники та субсидований догляд за дітьми (Skollag, 2010; Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022).

Тоді як у Німеччині значну роль відіграють податкові пільги для сімей, у Швеції основний акцент робиться на прямому фінансуванні соціальних програм і компенсації життєвих витрат. Зокрема, у Німеччині діє неоподатковуваний мінімум на дитину «Kinderfreibetrag», який становить 6 384 євро на дитину, а також податкова пільга для одиноких батьків «Entlastungsbetrag für Alleinerziehende» у розмірі 4 260 євро на рік (BMFSFJ, 2024; OECD, 2025). Крім того, батьки можуть відраховувати 80% витрат на догляд за дітьми та частину витрат на шкільне навчання (Einkommensteuergesetz, 2026). Натомість у Швеції підтримка реалізується через житлові субсидії, соціальну допомогу «Ekonomiskt bistånd» та «Försörjningsstöd» та універсальне субсидування освіти й догляду за дітьми (Skollag, 2010; OECD, 2025). Водночас обидві країни формують окремі інструменти для одиноких батьків та дітей, які не отримують аліментів. У Німеччині функціонує аванс на утримання «Unterhaltsvorschuss» із диференційованими виплатами залежно від віку дитини, від 230 до 395 євро (BMFSFJ, 2024). У Швеції аналогічна аліментна підтримка «Underhållsstöd» становить від 1 673 до 2 223 крон залежно від віку дитини (Socialförsäkringsbalk, 2010; OECD, 2025).

Причини відмінностей між підходами Швеції та Німеччини пов'язані з особливостями організації їхніх моделей соціальної політики та механізмів перерозподілу соціальних витрат. Німецька модель характеризується поєднанням страхових принципів, податкових компенсацій і адресної допомоги, що відображається у значній кількості окремих виплат та правових механізмів доступу до них. Саме тому у Німеччині розвиваються цифрові інструменти спрощення доступу до допомоги, зокрема система подачі заявок «KiZDigital» та проєкт «Kindergrundsicherungs-Check», який має забезпечити проактивне визначення права сімей на підтримку (BMFSFJ, 2024). Водночас шведська модель більше орієнтована на універсалізацію доступу до соціальних послуг та зниження приватних витрат сімей через державне субсидування освіти, догляду та дозвілля.

Це проявляється у системі обмеження вартості для дитячих садків та шкіл «maxtaxa» безкоштовному харчуванні у школах та впровадженні «Fritidskort» для участі дітей у секціях, спортивних і культурних заходах (Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022; Skollag, 2010). При цьому обидві країни були змушені адаптувати свої інструменти до економічних криз та зростання вартості життя. У Німеччині для цього використовувалися пакети допомоги «Entlastungspakete» та одноразові «дитячі бонуси» (BMFSFJ, 2024), тоді як у Швеції у 2022–2024 роках було введено тимчасову додаткову надбавку до житлової допомоги у розмірі 25–40% (Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022; OECD, 2025).

Отже, у боротьбі з дитячою бідністю ФРН покладається переважно на механізми перерозподілу фінансів та пільг, формуючи складну багаторівневу систему прямих і адресної грошових виплат для підтримки купівельної спроможності домогосподарств. Шведська держава натомість застосовує інфраструктурний підхід: хоча грошова допомога існує, головним інструментом зниження фінансового тягаря є тотальне державне субсидування базових потреб дитини у вигляді безкоштовного харчування, освіти, дозвілля, лімітування плати за садки. Тобто німецька модель прагне збільшити доходи вразливої сім'ї, а шведська системно мінімізувати її повсякденні витрати.

3.3 Підвищення рівня зайнятості жінок

Створення дієвих механізмів поєднання зайнятості з доглядом за дітьми становить одну з основних мет державної підтримки сімей.

Значення цього аспекту полягає в тому, що рівень зайнятості жінок безпосередньо пов'язаний із розподілом неоплачуваної праці у сім'ї, фінансовою самостійністю матерів та ступенем інтеграції жінок у ринок праці. Дослідження демонструють, що навіть за високих показників жіночої зайнятості обов'язки з догляду за дітьми продовжують суттєво впливати на тривалість робочого часу та тип зайнятості

жінок. У Швеції жінки виконують на 35% більше неоплачуваної домашньої роботи та догляду за дітьми, ніж чоловіки (Kommissionen för jämställda livsinkomster, 2022; Jämställdhetsmyndigheten, 2026; Regeringen, 2016). У Німеччині гендерний розрив у неоплачуваній роботі з догляду становить 43,4%, а для матерів дітей до трьох років 67% (BMFSFJ, 2024; Department for Gender Equality Reports, 2026). Такий дисбаланс впливає на тривалість оплачуваної праці: у Швеції середній фактичний робочий час жінок у 2020 році становив 28 годин на тиждень проти 32 годин у чоловіків (Kommissionen för jämställda livsinkomster, 2022), тоді як у Німеччині матері працювали в середньому 27,8 години, а батьки 40,4 години на тиждень (BMFSFJ, 2024). У цьому контексті політика догляду за дітьми розглядається не лише як соціальна підтримка сім'ї, але і як інструмент регулювання участі жінок у ринку праці.

У той час як у Швеції система підтримки жіночої зайнятості базується на універсальному доступі до дошкільного догляду та тривалий інтеграції гендерної рівності у соціальну політику, у Німеччині акцент значною мірою зроблено на поєднанні фінансових стимулів із поступовим розширенням інфраструктури догляду за дітьми. У Швеції дітям від одного року гарантується місце у дошкільному закладі або системі педагогічного догляду в обсязі, необхідному через роботу чи навчання батьків (Skollag, 2010; Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022). Натомість у Німеччині право на місце у закладі денного догляду також гарантується дітям від одного року, однак фактичний рівень охоплення дітей до трьох років у 2023 році становив 36,4%, що супроводжувалося дефіцитом (BMFSFJ, 2024). У Швеції охоплення дошкільною освітою для дітей віком 1–5 років перевищувало 85% (Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022; Abela, A. та ін., 2021). Водночас у Німеччині для дітей віком 3–5 років рівень охоплення становив 91,3%, але також супроводжувався дефіцитом місць (BMFSFJ, 2024). На відміну від Німеччини, шведська система додатково гарантує мінімальний доступ до дитячого садка навіть для дітей безробітних батьків або батьків, які перебувають у відпустці для догляду за іншою дитиною, це

щонайменше 15 годин на тиждень (Skollag, 2010; Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy, 2022). У Німеччині ж законодавство передбачає, що відсутність гарантованого догляду за дитиною до трьох років може бути законною підставою для відмови від запропонованої роботи (SGB II, 2005). Водночас обидві країни використовують фінансові механізми для зниження вартості догляду, однак реалізують це різними способами. У Швеції діє система «максимального тарифу» (maxtaxa), за якою батьківська плата за дошкільний догляд обмежується визначеним відсотком від доходу домогосподарства, а для четвертої дитини послуги є безкоштовними (OECD, 2025). Натомість у Німеччині місцеві органи влади зобов'язані диференціювати плату залежно від доходу, кількості дітей та тривалості догляду, а сім'ї, які отримують соціальні виплати, повністю звільняються від батьківських внесків за садки (SGB VIII, 1990; OECD, 2025). Тоді як Швеція робить акцент на універсальному субсидуванні системи догляду, Німеччина також активно використовує податкові механізми, зокрема можливість віднімати витрати на догляд за дітьми від оподаткованого доходу та податкові виплати роботодавців на екстрений догляд за дитиною (Einkommensteuergesetz, 2026; OECD, 2025). Відмінності між країнами значною мірою пояснюються історичними моделями розвитку сімейної політики та організації ринку праці. У Швеції масове розширення системи дитячих садків починаючи з 1970-х років розглядалося як структурний механізм інтеграції жінок у ринок праці та досягнення економічної гендерної рівності (Kommissionen för jämställda livsinkomster, 2022). Саме тому система дошкільного догляду була побудована як універсальна послуга з широким територіальним охопленням, включно з доглядом у вечірній, нічний час та у вихідні дні для батьків із нестандартним графіком роботи (Regeringen, 2016; Skollag, 2010). У Німеччині розвиток інфраструктури догляду відбувався більш нерівномірно, що проявляється у значних регіональних відмінностях між Східною та Західною Німеччиною. У східних землях, де історично існував ширший доступ до дитячих закладів, працює 76% матерів із середнім робочим тижнем 34 години, тоді як у західних землях працює 68% матерів із середнім навантаженням 26 годин

на тиждень (BMFSFJ, 2024). Саме тому у Німеччині значна частка матерів працює неповний робочий день: серед матерів дітей до шести років цей показник становить 63% (BMFSFJ, 2024). У Швеції також поширена неповна зайнятість серед матерів, однак державна політика додатково поєднується із законодавчими гарантіями права скорочувати робочий час на 25% до досягнення дитиною восьмирічного віку (Föräldraledighetslag, 1995; Socialförsäkringsbalk, 2010). Аналіз політики жіночої зайнятості засвідчує, що підтримка у Німеччині має здебільшого адаптивний характер. Через історично зумовлений дефіцит місць у дитсадках система змушена підлаштовуватися під неповну зайнятість матерів за допомогою фінансових та податкових стимулів. У Швеції ж розбудова розгалуженої та загальнодоступної інфраструктури дошкільного догляду виступає активним інструментом емансипації. Гарантований доступ до послуг з догляду тут цілеспрямовано використовується для забезпечення економічної незалежності жінок та запобігання їхньому випадінню з ринку праці.

3.4 Домашній догляд за дітьми та підтримки зв'язку між батьками і дитиною

Перші роки життя дитини мають важливе значення для формування емоційної взаємодії між дитиною та батьками, а також для подальшого психосоціального розвитку. Тому мета соціальної підтримки сімей з дітьми спрямована не лише на надання матеріальної підтримки, але й на створення умов, які дозволяють батькам приділяти достатньо часу догляду за дитиною та її вихованню.

Порівняння домашнього догляду за дітьми та підтримки зв'язку між батьками і дитиною у Швеції та Німеччині охоплює механізми батьківських відпусток, фінансового забезпечення догляду, гнучкості зайнятості, підтримки участі обох батьків у вихованні, а також систему соціальних і медико-консультаційних послуг. В обох країнах домашній догляд за дитиною розглядається як сфера, що потребує не лише фінансової компенсації втрати доходу, а й нормативного забезпечення часу для формування емоційного зв'язку між дитиною та батьками. При цьому державна підтримка охоплює як період після народження дитини, так і ранні

етапи розвитку дитини, включаючи догляд у разі хвороби, адаптацію до освітніх закладів та супровід сімей у кризових ситуаціях (Bundeselterngeld- und Elternzeitgesetz [BEEG], 2025; Socialförsäkringsbalk, 2010).

У Німеччині законодавство прямо пов'язує підтримку грудного вигодовування і зв'язку з дитиною із гарантіями звільнення від роботи зі збереженням оплати праці відповідно до Закону про охорону материнства (MuSchG, 2017). У Швеції акцент зроблено на тривалій та гнучкій системі батьківського страхування, а також на підтримці спільної участі батьків у догляді за дитиною через такі механізми, як можливість обох батьків перебувати в оплачуваній відпустці одночасно, періоду спільної з батьками м'якої адаптації дитини до дитячого садка та безкоштовних планових візитів до акушерки для ведення вагітності та підготовки до пологів (Socialförsäkringsbalk, 2010; Regelförenklningar inom ekonomisk familjepolitik, 2018). Водночас обидві країни пов'язують підтримку батьківства із системою раннього втручання, психологічного супроводу та соціального консультування, що має на меті зміцнення батьківсько-дитячого зв'язку та попередження соціальних ризиків (Gesetz zur Kooperation und Information im Kinderschutz, 2025; Folkhälsomyndigheten, 2024).

У той час як у Німеччині право на неоплачувану відпустку для догляду за дитиною гарантується кожному з батьків до досягнення дитиною трирічного віку з можливістю перенесення частини відпустки до восьмирічного віку дитини (BEEG, 2025), у Швеції система батьківського страхування «förlädräpennning» передбачає 480 оплачуваних днів на дитину, які можуть використовуватися до 12 років або завершення п'ятого класу школи (Socialförsäkringsbalk, 2010). Натомість німецька модель більшою мірою орієнтована на компенсацію втрати доходу через виплату батьківської допомоги, яка становить від 65% до 100% попереднього чистого доходу залежно від рівня заробітку, із мінімальною виплатою 300 євро та максимальною 1800 євро на місяць (BEEG, 2025). У Швеції фінансова підтримка поділена на кілька рівнів, а саме рівень виплат, який розраховується як відсоток від попередньої заробітної плати «sjukpenningnivå», базова ставка для осіб, які не працювали або мали низький дохід «grundnivå» та гарантований фіксований

мінімум для останніх місяців відпустки «lägstanivå», де базовий рівень становить 250 крон на день, а мінімальний 180 крон на день (Socialförsäkringsbalk, 2010).

Водночас шведська система характеризується вищою гнучкістю використання відпустки, оскільки батьки можуть поєднувати її з роботою на 100%, 75%, 50%, 25% або 12,5% робочого часу (Föräldraledighetslag, 1995; Socialförsäkringsbalk, 2010). На відміну від Швеції, у Німеччині гнучкість поєднання догляду і праці забезпечується через механізм «ElterngeldPlus», який дозволяє довше отримувати виплати при частковій зайнятості, а також через право на тимчасове скорочення робочого часу «Brückenteilzeit» для працівників підприємств із понад 45 працівниками (BEEG, 2025; Teilzeit- und Befristungsgesetz, 2022).

Обидві країни використовують спеціальні механізми для стимулювання участі батьків-чоловіків у догляді за дитиною, однак реалізують їх по-різному. У Німеччині допомога «Partnermonate» передбачає збільшення загальної тривалості виплат із 12 до 14 місяців у разі, якщо другий із батьків бере щонайменше два місяці відпустки (BEEG, 2025). Додатково «Partnerschaftsbonus» надає до чотирьох місяців виплат «ElterngeldPlus» за умови, що обоє батьків одночасно працюють від 24 до 32 годин на тиждень (BMFSFJ, 2024). У Швеції 90 днів із 240 днів, призначених кожному з батьків, є індивідуально зарезервованими та не можуть бути передані партнеру (Socialförsäkringsbalk, 2010). Тоді як у Німеччині з 2024 року запроваджено обмеження на одночасне отримання батьківської допомоги «Basiselterngeld» обома батьками протягом більш ніж одного місяця у перший рік життя дитини (BMFSFJ, 2024), шведська система, навпаки, передбачає подвійні дні, які дозволяють батькам одночасно перебувати у відпустці до 60 днів протягом перших 15 місяців життя дитини (Socialtjänstlag, 2025). Крім того, у Швеції відпустка може використовуватись для спільного відвідування материнських консультацій та адаптації дитини до дитячого садка чи школи (Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik, 2018), тоді як у Німеччині уряд лише планує впровадження 10 днів оплачуваної відпустки для партнера після народження дитини (BMFSFJ, 2024).

Відмінності між країнами також простежуються у системі соціальних та консультаційних послуг для підтримки батьківсько-дитячого зв'язку. У Німеччині послуги раннього втручання «Frühe Hilfen» функціонує як мультипрофесійна система ранньої допомоги, що включає консультації вдома, участь медиків, психологів і соціальних працівників, а також підтримку сімей через Відомства у справах молоді (Gesetz zur Kooperation und Information im Kinderschutz, 2025). Натомість у Швеції базовою формою підтримки є «Familjecentraler», це сімейні центри, які поєднують охорону здоров'я матерів, дитячу охорону здоров'я, відкриті дитячі садки та соціальні служби (Folkhälsomyndigheten, 2024). Отже, у сфері домашнього догляду німецька сімейна політика фінансово підтримує тривалий безперервний догляд, дозволяючи одному з батьків повністю присвятити себе дитині. Натомість шведська модель робить ставку на паритетність і гнучкість: завдяки індивідуальним квотам і «подвійним дням» вона формує рівноправне батьківство, де обидва партнери поєднують виховання з кар'єрою. Таким чином, відмінності між країнами відображають різні підходи до ролі держави у регулюванні сімейної політики та організації батьківського догляду.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що системи соціальної підтримки сімей у Швеції та Німеччині формуються в межах різних моделей держави загального добробуту, що безпосередньо визначає логіку їхньої організації, інструменти підтримки та способи перерозподілу соціальних ресурсів. Аналіз наукової літератури підтвердив, що сучасна сімейна політика в Європі поступово переходить від пасивного надання матеріальної допомоги до концепції соціальних інвестицій, у центрі якої перебувають розвиток людського капіталу, гендерна рівність, дефамілізація догляду та підтримка балансу між сімейним і професійним життям. Водночас виявлено, що існуючі методологічні підходи до оцінки сімейної політики часто залишаються надто узагальненими та не враховують внутрішню неоднорідність соціальних послуг і країно-специфічні особливості.

Порівняльний аналіз показав, що Німеччина реалізує переважно консервативно-корпоративну модель підтримки, яка спирається на страхові механізми, правове регулювання та фінансові компенсації, тоді як Швеція використовує універсалістський соціал-демократичний підхід із широким державним субсидуванням послуг та орієнтацією на рівноправну участь обох батьків у догляді за дитиною. У сфері захисту материнства Німеччина акцентує увагу на медико-правових гарантіях та компенсації втраченого доходу, тоді як Швеція формує комплексну систему безперервного мультидисциплінарного супроводу сім'ї.

Дослідження також засвідчило, що обидві країни успішно досягають спільної мети підтримки сімей, однак використовують різні інституційні інструменти. Німеччина орієнтується переважно на прямі грошові виплати, податкові пільги та адресну допомогу, тоді як Швеція мінімізує фінансове навантаження через універсальне субсидування освіти, догляду та соціальних послуг. Аналогічні відмінності простежуються і у сфері підтримки жіночої зайнятості та домашнього догляду за дітьми: шведська модель стимулює економічну незалежність жінок

через розвинену інфраструктуру дошкільного догляду, тоді як німецька система значною мірою адаптується до поширення неповної зайнятості матерів.

Разом із тим дослідження дозволило виявити низку проблем і суперечностей.

Попри високий рівень розвитку соціальної підтримки, в обох країнах зберігається гендерний дисбаланс у розподілі неоплачуваної праці, а також нерівномірність доступу до окремих послуг. У Німеччині суттєвою проблемою залишається дефіцит місць у закладах дошкільного догляду та складність багаторівневої системи допомоги, тоді як у Швеції, незважаючи на універсалізм підтримки, жінки все ще виконують більшу частину домашньої та доглядової роботи.

Отже, результати дослідження дають підстави констатувати, що ефективна соціальна підтримка сімей може реалізовуватися через принципово різні моделі державної політики. Порівняльний аналіз Швеції та Німеччини показав, що навіть за використання діаметрально відмінних інструментів, від універсального субсидування послуг і акценту на дефамілізації догляду до переважання страхових механізмів, адресних виплат і податкових компенсацій, обидві держави здатні досягати спільної мети: забезпечення добробуту сімей, зниження ризиків дитячої бідності та підтримки батьківства. Водночас дослідження підтвердило, що жодна модель не є повністю позбавленою суперечностей і структурних труднощів.

Навіть високорозвинені системи соціальної підтримки стикаються з проблемами гендерної нерівності, нерівномірного доступу до послуг, демографічних змін та зростання навантаження на соціальну інфраструктуру. Таким чином, успішність сімейної політики визначається не стільки уніфікованістю інструментів, скільки здатністю держави адаптувати механізми підтримки до власних соціально-економічних умов і нових суспільних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белова, І. М., & Семенишена, Н. В. (2021). Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка, (34), 92-107.
2. Гончаренко, О. Г., & Сіренко, К. (2024). МОДЕЛІ «ДЕРЖАВИ ЗАГАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ» ТА ЇХНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки: науковий журнал/Пенітенціарна академія України. Чернігів: ПАУ, 2024. № 1 (12). 416 с., 70.
3. Європейський Парламент, & Рада Європейського Союзу. (2019). Директива (ЄС) 2019/1158 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 року про збалансованість службових та сімейних обов'язків для батьків і опікунів та скасування Директиви Ради 2010/18/ЄС. ГО «Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем».
4. Ієрусалимов, В., Маркуц, Ю., Сопілка, М., Студеннікова, І., Андрієнко, Д., & Яковчук, А. (2024). Підтримка сімей з дітьми: потреби та інструменти їх забезпечення. Київ: Київська школа економіки.
5. Підвальна, Ю., & Дзьонь, А. (2018). Соціальна підтримка сімей одиноких матерів: вітчизняний і зарубіжний досвід. Соціальна робота та соціальна освіта, (1), 35-46.
6. Роговська, О., & Жилияєв, В. (2025). ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування, 1(13), 104-114.
7. ANCHEV, V. (2025). THE WELFARE STATE IN THE XXI CENTURY. Zbornik radova Pravnog fakulteta Univerziteta u Prištini.
8. Andersen, J. G. (2012). Welfare states and welfare state theory. Aalborg: Centre for Comparative Welfare.

9. Bertin, G., Carrino, L., & Pantalone, M. (2021). Do standard classifications still represent European welfare typologies? Novel evidence from studies on health and social care. *Social Science & Medicine*, 281, 114086.
10. Brzozowska, Z., Buber-Ennsner, I., & Riederer, B. (2021). Didn't plan one but got one: Unintended and sooner-than-intended parents in the East and the West of Europe. *European Journal of Population*, 37(3), 727-767.
11. Carlson, B., & Hatti, N. (2016). The Swedish welfare state model: a brief overview. *Social Science Spectrum*, 2(4), 216-229.
12. Churchill, H., Sandbæk, M., Jackson, A., Jerinić, J., Arsić, J., Dobrotić, I., ... & Ruggiero, R. (2021). The conceptualisation and delivery of family policy and support in Europe: A review of international and European frameworks and standards.
13. Council of Europe, Committee of Ministers. (2022). Council of Europe strategy for the rights of the child (2022-2027): «Children's rights in action: From continuous implementation to joint innovation» (CM(2021)168-final).
14. Council of the European Union. (2021). Council Recommendation (EU) 2021/1004 of 14 June 2021 establishing a European Child Guarantee. *Official Journal of the European Union*, L 223, 14-23.
15. Daly, M., Bray, R., Bruckauf, Z., Byrne, J., Margaria, A., Pecnik, N., & Samms-Vaughan, M. (2015). Family and parenting support: Policy and provision in a global context. United Nations.
16. Devaney, C., Christiansen, Ø., Holzer, J., MacDonald, M., Matias, M., & Salamon, E. (2023). Child, parent or family? Applying a systemic lens to the conceptualisations of Family Support in Europe. *European Journal of Social Work*, 26(2), 335-347.
17. Devereux, S., McGregor, J. A., & Sabates-Wheeler, R. (2011). Introduction: social protection for social justice. *IDS Bulletin*, 42(6), 1-9.
18. Éhn, J., & Horváthová, A. (2020). MODELS OF THE WELFARE STATE IN EUROPE: GERMANY AND SWEDEN. *Social & Economic Review*, 18(1).

19. Frericks, P., & Gurín, M. (2023). Family as a redistributive principle of welfare states: An international comparison. *Journal of European Social Policy*, 33(1), 52-66.
20. Eurochild. (2013). Overall assessment of the European Commission Recommendation on «Investing in children: breaking the cycle of disadvantage» & suggestions for implementation at national level. Brussels, Belgium.
21. European Commission. (2017). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Establishing a European Pillar of Social Rights (COM(2017) 250 final).
22. European Commission. (2023). The future of social protection and of the welfare state in the EU: Report of the High-Level Group on the future of social protection and of the welfare state in the EU. Brussels, Belgium: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion.
23. Flora, P., & Heidenheimer, A. J. (Eds.). (1981). The development of welfare states in Europe and America. Transaction Publishers.
24. Güler, M. A. (2020). The concept of the welfare state and typologies of welfare regimes: A review. *Social Policy Issues*, 47, 113-130.
25. Kucharska-Stasiak, E., Żróbek, S., & Żelazowski, K. (2021). European Union housing Policy—an attempt to synthesize the actions taken. *Sustainability*, 14(1), 39.
26. Lauri, T., Pöder, K., & Ciccio, R. (2020). Pathways to gender equality: A configurational analysis of childcare instruments and outcomes in 21 European countries. *Social Policy & Administration*, 54(5), 646-665.
27. Lindbeck, A. (2006). The welfare state-Background, achievements, problems (No. 662). IFN working paper.
28. Lister, R. (1997). Citizenship: Towards a feminist synthesis. *Feminist review*, 57(1), 28-48.

29. Lohmann, H., & Zagel, H. (2016). Family policy in comparative perspective: The concepts and measurement of familization and defamilization. *Journal of European Social Policy*, 26(1), 48-65.
30. Esping-Andersen, G. (1999). *Social foundations of postindustrial economies*. Oxford university press.
31. Clasen, J., & Clegg, D. (2006). Beyond activation reforming European unemployment protection systems in post-industrial labour markets. *European societies*, 8(4), 527-553.
32. Mistre, B., Leibus, I., & Mazure, G. (2024). Assessment of Social Protection for Families with Children in the EU Member States. *Contemporary Economics*, 18(2).
33. Mistre, B., Leibus, I., & Mazure, G. (2025). ASSESSMENT OF PUBLIC SPENDING ON SOCIAL PROTECTION FOR FAMILIES WITH CHILDREN IN THE EU MEMBER STATES. *RESEARCH FOR RURAL DEVELOPMENT*, 40, 694.
34. Neyer, G. (2021). Welfare state regimes, family policies, and family behaviour. In *Research Handbook on the Sociology of the Family* (pp. 22-41). Edward Elgar Publishing.
35. O'Brien, C., Scott, Z., Smith, G., Barca, V., Kardan, A., Holmes, R., ... & Congrave, J. (2018). Shock-responsive social protection systems research. Synthesis report.
36. Sánchez, A., & Navarro, M. (2021). Public policies of welfare state and child poverty in the European Union. *Sustainability*, 13(5), 2725.
37. Sowula, J., Gehrig, F., Scruggs, L. A., Seeleib-Kaiser, M., & Ramalho Tafoya, G. (2024). The end of welfare states as we know them? A multidimensional perspective. *Social Policy & Administration*, 58(5), 785-799.
38. Ştefan, G. M. (2015). European Welfare State in a Historical Perspective. A Critical Review. *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 7(1).
39. UNICEF. (2019). *Family-friendly policies: Redesigning the workplace for the future*. A policy brief. New York, NY: UNICEF Early Childhood Development.

40. White, P. (2016). Social protection systems. London, DFID.
41. Axford, N., & Berry, V. (2023). Money matters: time for prevention and early intervention to address family economic circumstances. *Journal of Prevention*, 44(3), 267-276.
42. Denboba, A. D., Sayre, R. K., Wodon, Q. T., Elder, L. K., Rawlings, L. B., & Lombardi, J. (2014). Stepping up early childhood development: investing in young children for high returns.
43. Ganiyeva, F. (2022). The role of the family as a social institution in the formation of society in modern times. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(Sp. Issue), 1566-1581.
44. El-Hassan, K. (2025). Transformation of the Concept of Family in the 21st Century. *International journal of studies in humanities and social science*, 1(1), 1-6.
45. Hoynes, H. W., & Schanzenbach, D. W. (2018). Safety net investments in children (No. w24594). National Bureau of Economic Research.
46. Шумна, Л. П. (2012). Поняття та види соціальної підтримки. *Актуальні проблеми держави і права*, (63), 433-440.
47. Шумна, Л. П. (2014). Соціальна підтримка як організаційно-правова форма соціального забезпечення. *Чернігів*, 455, 3.
48. Білий, В. В. (2025). Сучасні підходи до трактування поняття «соціальна підтримка».
49. Arsic, J., & Jerinic, J. (2024). Going back to the drawing board: The picture of family support in European constitutions. *Children and youth services review*, 159, 107489.
50. Eurostat. (2023). Social protection statistics - family and children benefits.
Отримано з
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_protection_statistics_-_family_and_children_benefits
51. Föräldraledighetslag (1995:584). SFS 1995:584. (1995).
52. Skollag (2010:800). SFS 2010:800. (2010).

53. Socialförsäkringsbalk (2010:110). SFS 2010:110. (2010).
54. Socialtjänstlag (2025:400). SFS 2025:400. (2025).
55. Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik. Prop. 2017/18:270. (2018).
56. Socialstyrelsen. (2014). Vägledning för barnhälsovården. (Artikelnummer 2014-4-5). Falun: Edita Bobergs.
57. Einkommensteuergesetz. BGBl. 2026 I Nr. 33 § 24b. (2026).
58. Teilzeit- und Befristungsgesetz. BGBl. I S. 1174. (2022).
59. Gesetz zur Kooperation und Information im Kinderschutz. BGBl. 2025 I Nr. 107. (2025).
60. Mutterschafts-Richtlinie. BAnz AT 18.12.2023 B2. (2023).
61. Abela, A., Dudova, R., Gábos, A., Hašková, H., Kojan, H., Kotzeva, B., ... & Tzivian, A. (2021). Child and family support policies across Europe: National reports from 27 countries.
62. Folkhälsomyndigheten. (2024). Familjecentralers betydelse för familjers hälsa och välmående: Resultat från en kartläggande litteraturöversikt. (Artikelnummer 24026). Stockholm: Anders Trumberg.
63. Ministry of Health and Social Affairs, Division for Social Services and Disability Policy. (2022). National Action Plan to implement the European Child Guarantee (Memorandum Annex to Government Decision 2022-03-17 I:9, S2022/01667).
64. Jämställdhetsmyndigheten. (2026). Resultatrapporten 2026: Ojämn styrning ger ojämna resultat. (Rapport 2026:7).
65. OECD. (2025). OECD descriptions of tax and benefit systems: Tax and benefit policy descriptions for Sweden 2025.
66. Regeringen. (2016). Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (Regeringens skrivelse 2016/17:10).
67. Kommissionen för jämställda livsinkomster. (2022). Minska gapet: Åtgärder för jämställda livsinkomster.
68. Socialstyrelsen. (2026). Nationella riktlinjer 2026: Graviditet, förlossning och tiden efter. Prioriteringsstöd till dig som beslutar om resurser (Artikelnummer 2026-3-10108).

69. Sozialgesetzbuch (SGB) Zweites Buch (II) – Grundsicherung für Arbeitsuchende. (2005).
70. Sozialgesetzbuch (SGB) Achte Buch (VIII) – Kinder- und Jugendhilfe. (1990).
71. Sozialgesetzbuch (SGB) Neunte Buch (IX) – Rehabilitation und Teilhabe behinderter Menschen. (2001).
72. Sozialgesetzbuch (SGB) Zwölfte Buch (XII) – Sozialhilfe. (2005).
73. Sozialgesetzbuch (SGB) Fünften Buch (V) – Gesetzliche Krankenversicherung. (1989).
74. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. (2024). Familienreport 2024 (Artikelnummer 2BR373). Berlin.
75. Bundeselterngeld- und Elternzeitgesetz (BEEG). BGBl. 2025 I Nr. 370. (2025).
76. Mutterschutzgesetz (MuSchG). BGBl. I S. 1228. (2017).
77. OECD. (2025). OECD descriptions of tax and benefit systems: Tax and benefit policy descriptions for Germany 2025.
78. Department for Gender Equality Reports. (2026). Gender equality in the socio-ecological transformation: Summary of the Expert Opinion of the Fourth Gender Equality Report of the German Federal Government. Berlin: Federal Foundation for Gender Equality.

ДОДАТКИ

Додаток А. Використання ШІ при підготовці кваліфікаційної роботи

№	Назва використаного застосунку або моделі ШІ	Мета використання	Обсяг використання (конкретні розділи)	Опис методики формування контенту	Опис редагування або верифікації
1	Gemini, ChatGPT, Лабораторія Google академія	Пошук наукових джерел	Розділ 1, розділ 3	Формування базових запитів для пошуку необхідних джерел.	Пошук повних текстів статей у базі Google Scholar. Читання першоджерел та перевірка достовірності наведених ШІ фактів стосовно джерел.
2	Gemini, ChatGPT	Оформлення списку використаних джерел	Список використаних джерел	Завантаження чорнових даних про авторів і назви робіт. Формування запиту на створення бібліографічного опису за стандартом APA 6.	Звірка результату з методичними рекомендаціями університету. Ручне коригування пунктуації, курсиву та розстановки ініціалів.